

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

شماره ۳ | اسفند ۹۸

گزارش راهبردی

تجارت اویونیدها از دروازه های مسیر بالکان شماره (۲)

CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

تجارت اویپوئیدها از دروازه‌های مسیر بالکان (۲)

گزارش راهبردی شماره ۳

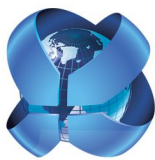
CUDRAS

Center for Universal Drug Researches
Approaches & Studies

هم‌اندیشی جهانی راه برتر (کادراس)

منصور براتی

۲۵ اسفند ۱۳۹۸

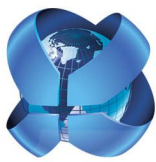
بسمه تعالی

مقدمه

موسسه پژوهشی کادراس در راستای دست یابی به اهداف علمی خود با تعریف یک مدخل جدید درصدد است مجموعه ای از موضوعات راهبردی و مهم را برای مبارزه با مواد مخدر / محرک و روانگردان در ایران، منطقه جنوب غربی آسیا و نیز جهان تدوین کند. با توجه به اهمیت وافر برخی از موضوعات در دانش اعتیاد و مبارزه با آن، مجموعه پیش رو با عنوان «گزارش راهبردی» به انتشار خواهد رسید و در آن به موضوعاتی همچون «نارکوتروریسم»، «روندهای کشت و تولید و فروش مواد در جهان»، «تحولات بازارهای مصرف»، «وضعیت دولت های شکننده در مبارزه با مواد»، «جنگ با مواد و مقابله با عرضه»، «ظرفیت های ادیان در پیشگیری از اعتیاد و مقابله با آن»، «بررسی انتقادی تجربیات کشورهای پیشرو»، «ظرفیت های سیاست جنایی مشارکتی برای پیشگیری از اعتیاد»، «سیاست مخدری جمهوری اسلامی ایران» خواهد پرداخت. دومین شماره گزارش راهبردی موسسه کادراس به «وضعیت تجارت اوپیوئیدها در دروازه های اولیه مسیر بالکان» می پردازد.

علت قرار گرفتن این موضوع در قالب گزارش های راهبردی آن است که در گزارش های راهبردی بدون درگیر شدن در مباحث تئوریک و نظری انتزاعی و دشوار، موضوعات مهم و دارای اولویت راهبردی در حجمی کوتاه به بحث گذاشته می شوند با بررسی «وضع موجود» و کاستی های آن به ترسیم افق های «وضع مطلوب» خواهیم پرداخت و نهایتاً توصیه هایی برای حرکت به سوی این وضع در هر گزارش ارائه خواهیم کرد.

از این رو از همه پژوهشگران، استادان، علاقه مندان و ارباب نظر در این زمینه ها می خواهیم گزارش های یاد شده را مورد بررسی و مطالعه قرار داده و نظرات، پیشنهادها و انتقادات خود را نیز به آدرس ایمیل info@cudras.ir ارسال نمایند.

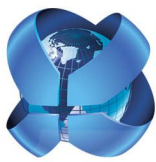

بیان رخداد

شاید اصلی ترین سوال برای مخاطبان پس از مطالعه عنوان این گزارش این باشد که اصولاً اپیوئید چیست؟ یا اهمیت دانستن درباره آن چقدر است؟ به طور کلی در تولید مواد مخدر/ محرک (به ویژه محصولات تولید شده در اطراف مرزهای کشور) با سه مفهوم عمده تریاک، اوپیت و اپیوئید روبه رو هستیم. تریاک عصاره گل خشخاش است که در نتیجه تیغ کشیدن به دور کاسبرگ خشخاش به دست می آید. خاصیت اصلی تریاک آرامبخش و تخدیر است که باعث از بین رفتن دردهای جسمانی می شود، از این روست که یکی از سه شاخه بزرگ مواد غیرقانونی را مخدرها تشکیل می دهد. تریاک اصلی ترین و اولین مخدر شناخته شده توسط بشر است که حتی مصرف آن به پیش از میلاد مسیح در شرق آسیا و چین باستان برمی گردد. اما در یکصد سال گذشته به دلیل بروز محدودیت های اقلیمی در جهان تولید تریاک که نیازمند منابع آب و سرمای هواست، تولید این محصول به منطقه هلال طلایی، واقع در مرزهای شرقی ایران و مثلث طلایی (تایلند، برمه، لائوس و ویتنام) محدود شده است. از سوی دیگر به دلیل ذائقه و فرهنگ متفاوت در بسیاری از مناطق جهان مصرف تریاک به صورت خالص رواج چندانی ندارد و از مواد تشکیل دهنده آن به طور مجزا برای تولید محصولاتی جدید استفاده می شود که مثلاً با فرهنگ اروپا و غرب همخوانی بیشتری دارد. این وضعیت باعث شکل گیری دو مفهوم اوپیت و اپیوئید شده است.

منظور از اوپیت موادی است که درون تریاک موجود است و در اصل خاصیت دارویی دارد. به طور کلی بیش از ۲۰ اوپیت در گیاه تریاک وجود دارد که از آنها به «آلکالوئیدهای تریاک» نیز یاد می شود. البته ۶ مورد از اوپیت های مذکور به مقدار بیشتری در تریاک وجود دارند و از این ۶ مورد نیز تنها ۴ اوپیت در صنعت پزشکی به کار گرفته می شوند: مورفین، کدئین، تبائین و پاپاورین مشهورترین اوپیت ها عبارت از مورفین و کدئین هستند. این دو ماده از قدیم برای درمان دردها توسط پزشکان تجویز می کردند و هنوز هم تجویز می شوند. تبائین به دلیل حالت طبیعی اش قابل تجویز برای تسکین درد نیست بلکه تبدیل به سایر مواد شیمیایی همچون اوکسی کدون یا هیدروکدون می شود (که این دو ماده در پزشکی کاربرد دارد).

وقتی به ساختار شیمیایی اوپیت ها مواد مصنوعی نیز اضافه شود، حاصل عبارت از اپیوئید خواهد بود. بسته به میزان وجود مواد مصنوعی در ساختار شیمیایی، اپیوئیدها به دو دسته نیمه مصنوعی و مصنوعی تقسیم می شود. دیاکتل مورفین یا «هروئین» یکی از مشهورترین اپیوئیدهای نیمه مصنوعی است. هروئین از طریق جوشاندن محلول مورفین و استیک انیدرید به دست می آید. دسته دوم هم که اپیوئیدهای مصنوعی نامیده می شود، عبارت از موادی است که درون آزمایشگاه ها از طریق تغییر در ساختار اوپیت هایی به دست می آید که مستقیماً از خشخاش گرفته نشده اند. متادون، فنتانیل و مپردرین از جمله این دست از اپیوئیدهای مصنوعی به شمار می آیند.

از سوی دیگر گفتنی است که در حال حاضر بسیاری از اویپوئیدهای مصنوعی و نیمه مصنوعی مورد سوء مصرف قرار می‌گیرد و به بازار مصرف کشورهای مختلف ترانزیت می‌شود. از این رو قاچاق اویپوئیدها که به ویژه در اروپا مصرف بالایی دارد موضوعی مهم و تعیین کننده است. در سال‌های اخیر چند رویداد مخرب در بخش‌هایی از مسیر بالکان به وقوع پیوسته است که مناطقی از مسیر سنتی را تحت تأثیر قرار داده و باعث شده سازمان‌های قاچاق مواد به صرافت پیدا کردن مسیرها و روش‌های جدیدی برای قاچاق اویپوئیدها به بالکان و فراسوی آن بیافتند. در سال ۲۰۱۶ بروز برخی حوادث در ترکیه منجر به تهدیدات امنیتی و امنیت مرزی شد: از جمله کودتای نافرجام ارتش و نیز افزایش شمار پناهجویانی که در حرکت به سوی دروازه‌های اروپا مرزهای ترکیه را با چالش امنیتی روبه‌رو ساخته بودند. این حوادث و نیز شدت منازعات در سوریه و عراق به کاهش کوتاه مدت میزان کشفیات هروئین در ترکیه انجامید (از ۱۲.۵ تن در سال ۲۰۱۴ به ۵.۵ تن در سال ۲۰۱۶) و نشان از آن داشت که احتمالاً مسیر قاچاق تغییر کرده است، موضوعی که در شماره پیشین پژوهش **AOTP** بدان پرداختیم. به هر حال کشف هروئین در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ (به ترتیب ۱۷.۷ و ۱۸.۵ تن) افزایش یافت.

اما از حدود سال ۲۰۱۶ مجدداً مسیر بالکان از طریق مسیر فرعی دیگری که از منطقه قفقاز (ارمنستان، آذربایجان و گرجستان) تا خاک اروپا را شامل می‌شود، فعال شد. این مسیر فرعی از اوکراین، بلغارستان و رومانی می‌گذرد. اما کشفیات محموله‌های بزرگ هروئین در کشورهای قفقاز جنوبی زودتر از آن و حتی از سال ۲۰۱۴ آغاز شد. در جمهوری آذربایجان، میزان کل کشفیات هروئین از ۸۰ کیلوگرم در سال ۲۰۱۵ به ۱۱۸۶ کیلوگرم در طول تنها یک سال رسید. گرجستان نیز در خلال سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۶ گزارش‌هایی از افزایش کشفیات هروئین ارائه کرد، اما پس از ۲۰۱۶ کشفیات دوباره با کاهش روبه‌رو شد. مسیر قفقاز هنوز یک مسیر فرعی ترانزیت به حساب می‌آید که البته ترکیه را دور می‌زند. اخیراً کشف یک محموله قزاقستانی در آلمان به لو رفتن مسیر دیگری برای ترانزیت هروئین افغانستان به اروپا با دور زدن مسیر سنتی بالکان و ترکیه انجامید. بسته‌های هروئین اغلب اوقات خالص نیستند. در همه مراحل فرایند استحصال هروئین، ناخالصی‌ها در محصول باقی می‌مانند و بر حجم محصول نهایی می‌افزایند. ترانزیت هروئین دارای خلوص بالاتر آسان تر است و از همین روست که قاچاق چیان می‌کوشند محصولات دارای خلوص بالاتری تولید کنند.

هروئین با کیفیت بالا غالباً نزدیک به منبع تولید و در سطح تجارت عمده است. در مراحل بعدی زنجیره عرضه (در سطح خرده فروشی) به منظور افزایش حجم قاچاق چیان هروئین را با مواد ناخالصی ترکیب می‌کنند تا ارزش آن در هنگام فروش افزایش یابد. پس از اینکه «عوامل رقیق کننده» به هروئین اضافه شد، محصول تولید شده باید تقریباً ظرف مدت ۳ تا ۵ ماه به مصرف برسد.

در سال‌های اخیر متوسط خلوص هروئین عمده فروشی در ترکیه ۵۰ درصد گزارش شده که در سال ۲۰۱۷ طیفی از ۲۸ تا ۹۰ درصد را شامل می‌شد و در سال ۲۰۱۸ این طیف از ۰.۱۴ درصد تا ۷۸.۹ درصد متغیر بود. سطح خلوص در افغانستان نیز از طیف گسترده‌ای برخوردار است. اداره مبارزه با مواد مخدر آمریکا میانگین خلوص هروئین پالایش شده صادراتی افغانستان را ۷۶ درصد گزارش کرده است (که حاصل از ۲۵ نمونه مختلف در عرض ۴ سال بوده). میانگین خلوص هر واحد هروئین خام کشف شده در افغانستان (براساس ۲۱ نمونه در طول چهار سال) حدود ۶۰ درصد برآورد شده است. اداره مبارزه با مواد مخدر آمریکا همچنین بیش از ۲۳۰ نمونه دیگر نیز در افغانستان دریافت کرده که عمدتاً دارای ساختار شیمیایی ساختگی و با کیفیت بسیار پایین بوده است. البته نمونه‌های یاد شده برای تعیین میزان میانگین خلوص لحاظ نشده است. پلیس مبارزه با مواد مخدر افغانستان نیز گزارش داده که میانگین خلوص عمدتاً بالای ۵۰ درصد است و حتی در برخی از محموله‌های کشف شده به ۶۰ تا ۷۰ درصد می‌رسد. و در نهایت داده‌ها درباره خلوص عادی هروئین کشف شده در منطقه قفقاز به UNODC گزارش نشده است و تنها در سال ۲۰۱۶ یک محموله ۱۷۸ کیلوگرمی هروئین در گرجستان کشف شد که خلوص آن بین ۵۰ تا ۵۲ درصد بود. با در نظر گرفتن همه گزارش‌هایی که از خلوص گزارش ارائه شده می‌توان گفت که هروئین افغانستان با طیف بسیار گسترده‌ای از کیفیت‌ها به بازارهای مقصد قاچاق می‌شود. کشفیاتی با کیفیت بسیار بالا (از جمله کشفیات نیروی‌های دریایی در سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۴ در اقیانوس هند که خلوص آن تا ۸۳ درصد می‌رسید) نشان از آن دارد که برخی از آزمایشگاه‌ها اقدام به تولید هروئین با کیفیت بسیار بالایی می‌کنند و برای افزایش حجم و سودآوری محصول به بازارهای مقصد نزدیک تر هستند. هرچند گزارش‌های زیادی نیز از وجود هروئین با کیفیت پایین وجود دارد که برای بازارهای نزدیک تر به محل فرآوری، تولید می‌شوند. برای درک بهتر طیف وسیع موجود از خلوص و معنای آن برای نتیجه‌گیری درباره مسیرهای قاچاق، تولید و ترانزیت سازمان‌های قاچاق مواد نیز به پژوهش‌ها و اطلاعات دقیق تر و جزئی تری داریم.

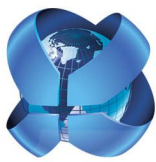
تحلیل رخدادهای

طیف وسیعی از کالاهای قانونی و غیرقانونی در مرزهای ایران و عراق قاچاق می‌شود و گزارش‌ها حاکی از آن است که در طول این مرز نقاط عبور غیرقانونی زیادی وجود دارد که از سوی قاچاق‌چیان مورد استفاده قرار می‌گیرد. گزارش‌ها همچنین نشان از آن دارد که تجارت اوبیوئید در عراق یا ترانزیت آن از عراق از همان سال ۲۰۰۳ شروع به افزایش کرده است.

تاریخ	مقدار	محل کشف	ملاحظات
۱۷ ژوئن ۲۰۱۹	۴۸,۷ کیلوگرم	حاج عمران، استان اربیل	-
۱۳ مه ۲۰۱۹	۴۵ کیلوگرم	آکره در مرز عراق و کویت	سه نفر قاچاقچی دستگیر شده اند
۱۳ مه ۲۰۱۹	۸۸۰ گرم	مرز شوبراک میان ایران و عراق	یک قاچاقچی ایرانی دستگیر شد
مارس ۲۰۱۹	۱۰۰ گرم	سوران، استان اربیل	۵۰ هم متآمفتامین کشف شد
نوامبر ۲۰۱۸	۲۱ کیلوگرم	شهرک چومان، استان اربیل	این محموله از مبدأ ایران و از طریق کوهستان های مرزی دو کشور وارد عراق شده بود
۱۳ اکتبر ۲۰۱۸	۵۰ کیلوگرم	دهوک، اقلیم کردستان عراق	دو قاچاقچی دستگیر شدند
۳ نوامبر ۲۰۱۸	۷,۲ کیلوگرم	سوران، استان اربیل	-
۴ ژوئیه ۲۰۱۸	۲۹,۵ کیلوگرم	اقلیم کردستان عراق	-
مه ۲۰۱۸	۲۶ کیلوگرم	سوران، استان اربیل	-
۳۰ آوریل ۲۰۱۸	۱۲ کیلوگرم	تزدیک حاج عمران، اربیل	این محموله قرار بود از طریق ترکیه و سوریه به اردن فرستاده شود
۲۷ آوریل ۲۰۱۸	۵۰ کیلوگرم	اقلیم کردستان عراق	این محموله از مبدأ ایران حرکت کرده و قرار بود از طریق عراق و ترکیه به سوریه ترانزیت شود

جدول ۲) خلاصه یافته های گزارش رسانه های عراقی از کشف هروئین در سال های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹

پلیس ملی ترکیه نیز در ماه مارس سال ۲۰۱۲ از کشف یک محموله ۸۵۲ تنی هروئین که قرار بود به هلند فرستاده شود و با سازمان های قاچاق مواد در ایران، عراق و آلمان و هلند مرتبط بوده خبر داد. در سال ۲۰۱۳ نیز پلیس ملی ترکیه در دو عملیات مختلف ۲۶۶ کیلوگرم هروئین را کشف کرد، که از شمال عراق و بندر دروازه هابور (بندر ابراهیم خلیل) وارد ترکیه شده بود. اویپوئیدهای افغانستانی عمدتاً از طریق جمهوری اسلامی ایران به عراق قاچاق می شود و در این کشور یا در بازارهای داخلی به مصرف می رسد و یا به بازارهای خاورمیانه، ترکیه و اروپا و دیگر بازارهای در طول مسیر بالکان ارسال می شود.

در پیمایش های سالانه بلژیک، بلغارستان، کرواسی، آلمان، اردن، جمهوری عربی سوریه و نیز ترکیه، کشور عراق را به عنوان نقطه عزیمت هروئین و حشیش کشف شده در قلمروشان در سال گذشته ذکر می کنند.

اگرچه داده های مقامات عراقی بسیار محدود است، رسانه ها بینش بهتری نسبت به قاچاق اویپوئیدها از مسیر ایران به عراق به دست می دهند. در سال ۲۰۱۸ نیز رسانه های مجلی از متلاشی شدن ۶ سازمان قاچاق مواد توسط پلیس این کشور در بغداد، بصره، الانبار و ناصریه خبر دادند. در زمینه قاچاق میان عراق و جمهوری اسلامی ایران، به دلیل وجود تحریم های دیرپا علیه ایران، قاچاق طیف وسیعی از کالاهای مجاز و غیرمجاز به ایران همچون سیگار، الکل و پیش سازها از عراق به ایران به تجارتی پرسود مبدل شده است. این تجارت مجدداً با وضع تحریم های اقتصادی جدید علیه جمهوری اسلامی ایران رونق یافته است.

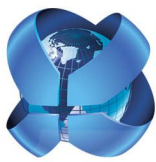
اگرچه عراق و جمهوری اسلامی ایران اخیراً توافقی برای تقویت کنترل مرز مشترک امضا کرده اند، به واسطه وجود آسیب پذیری های جدید قاچاق چپان همچنان می توانند از مرز برای ترانزیت اویپوئیدها از ایران به عراق استفاده کنند. همچنین آنها می توانند با برعکس کردن مسیر به ارسال پیش سازها به افغانستان اقدام کنند. اویپوئیدها از طریق چندین نقطه در مرز دو کشور وارد عراق می شود. البته احتمالاً دو نقطه اصلی تر برای قاچاق وجود دارد که یکی از طریق استان بصره در جنوب است که با کویت مرز مشترک دارد یا از طریق استان کرمانشاه در ایران که به ویژه همجوار استان اربیل در شمال عراق است. به دلیل عدم وجود اطلاعات دقیق، شناخت مسیرهای داخلی قاچاق در عراق نیازمند تحقیق بیشتر است.

افزون بر قاچاق اویپوئیدها، کشت تریاک خشخاش غیرقانونی نیز در عراق رخ می دهد. یکی از گزارش های جدید برد **INCB** ظهور کشت خشخاش در عراق را برجسته ساخته است. اما به دلیل اقلیم خشک عراق، امکان کشت تریاک محدود به کناره های رود فرات است. کشت غیرقانونی در عراق، چالش جدیدی بر مبارزه با مواد در منطقه خاورمیانه و در طول مسیر بالکان می افزاید. به واسطه اوضاع سیاسی و اقتصادی، نزدیکی به افغانستان و در دسترس بودن نیروی کار ارزان، عراق نیز به طور بالقوه نسبت به کشت و تولید مواد غیرقانونی آسیب پذیر است، تجربه برخی از دیگر مناطق پسا منازعه نیز موید این امر است.

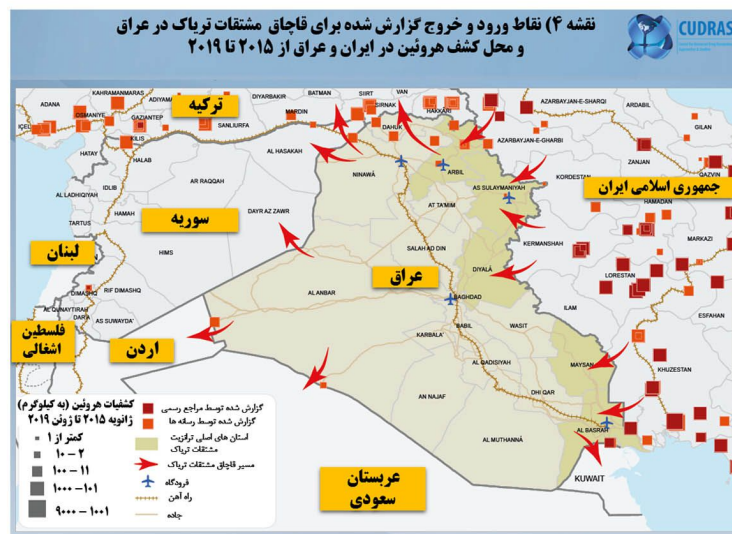

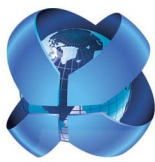
کشفیات هروئین در عراق که به طور رسمی به UNODC گزارش شده بسیار محدود است و بیشتر مواد کشف شده در این کشور را کانابیس تشکیل می دهد. با این حال رسانه ها در سال های اخیر به کشف چندین محموله قاچاق هروئین در عراق اشاره کرده اند. همچنین به گزارش پلیس ملی ترکیه محموله هایی نیز از عراق به ترکیه و برخی از دیگر کشورهای منطقه قاچاق می شود. بخش اعظم هروئین کشف شده در این کشور از مناطق کردنشین در شمال عراق ضبط می شود، اگرچه در جنوب این کشور هم کشف محموله هایی گزارش می شود. مقامات پلیس بصره گزارش داده اند که ۸۰ درصد موادی که وارد این استان می شود از خاک جمهوری اسلامی ایران بوده است. در سال ۲۰۱۸، ۱۸۷ جرم مرتبط با مواد توسط پلیس مقامات مرزی عراق در این استان به ثبت رسیده است. مثلا در ماه ژوئن ۲۰۱۹ رسانه های عراقی گزارش دادند که ۹۴.۶ کیلوگرم هروئین که از ایران ترانزیت شده را عمدتا در استان اربیل کشف کرده اند. سال گذشته نیز گزارش های رسانه ای نشان از آن می داد که ۱۷۹.۷ کیلوگرم هروئین در عراق کشف شده که ۵۰ کیلو گرم آن قرار بوده از طریق ترکیه به سوریه برسد و ۱۲ کیلو گرم دیگر از این کشفیات برای قاچاق به اردن از طریق ترکیه و سوریه در نظر گرفته شده بوده است. در ماه ژوئن ۲۰۱۸ نیز ۱۵۹ کیلو گرم هروئین در استان مرزی اهواز در ایران که نزدیک ترین منطقه به شهره بصره در عراق است کشف و ضبط شد.

همچون عراق، سوریه نیز در سال های اخیر نسبت به طیف گسترده ای از فعالیت های غیرقانونی آسیب پذیر بوده است. کشف هیچ محموله اپیوئیدی در قلمرو این کشور در این سال ها گزارش نشده، البته روشن است که ظرفیت مقامات مبارزه با فعالیت های قاچاق بسیار محدود بوده است. در ماه مه ۲۰۱۷، ۱۰۲ کیلوگرم هروئین در کیلیس ترکیه، نزدیک نوار مرزی سوریه با مبدأ و مقصد نامعلومی کشف و ضبط شد. حتی در سال ۲۰۱۰ نیز پلیس ملی ترکیه، سوریه را به عنوان یکی از کشورهای ترانزیت هروئین افغانستان به اروپای غربی و مرکزی و کوکائین آمریکای لاتین به بازار مصرف داخلی ترکیه معرفی می کرد. از سوی دیگر نیز در گزارش های پلیس ملی ترکیه، سوریه به عنوان یکی از کشورهای ترانزیت حشیش و مواد مصنوعی تولید خاورمیانه به ترکیه آمده است. همچنین قاچاق کپتاگون بیش از یک دهه در سوریه عمر دارد. نشانه های زیادی از سوء استفاده از قلمرو سوریه توسط گروه های تبهکار به منظور قاچاق اپیوئیدهای افغانستانی (یعنی هروئین تولید شده در افغانستان و یا هروئینی که از تریاک افغانستان در کشورهای همجوار تولید شده) و لبنانی در سال های اخیر وجود دارد. با این وجود در حال حاضر نمی توانیم در این باره که سوریه تا چه اندازه به عنوان مسیر ترانزیت برای قاچاق اپیوئیدهای افغانستان به ترکیه، خاورمیانه و یا بازارهای موجود در طول مسیر بالکان مورد استفاده قرار می گیرد. همچنین برخی رسانه ها و دیگر منابع مطالبی درباره اینکه همزمان با آغاز جنگ داخلی در سوریه، منبع مالی برخی از عملیات مختلف نظامی درگیر در منازعه، برآمده از قاچاق مواد بوده و ، منشر کرده اند، اما در این باره مدارک متقنی از تأمین مستقیم توسط این گروه ها در دست نداریم. با اطلاعات موجود نمی توان گفت که آیا قاچاق مواد یکی از منابع اصلی گروه های درگیر بوده یا نه! یا اگر چنین بوده، پول های ناشی از قاچاق اپیوئیدها و دیگر انواع مواد (مثلا کانابیس یا مواد مصنوعی) چه سهمی در منازعات دارد.

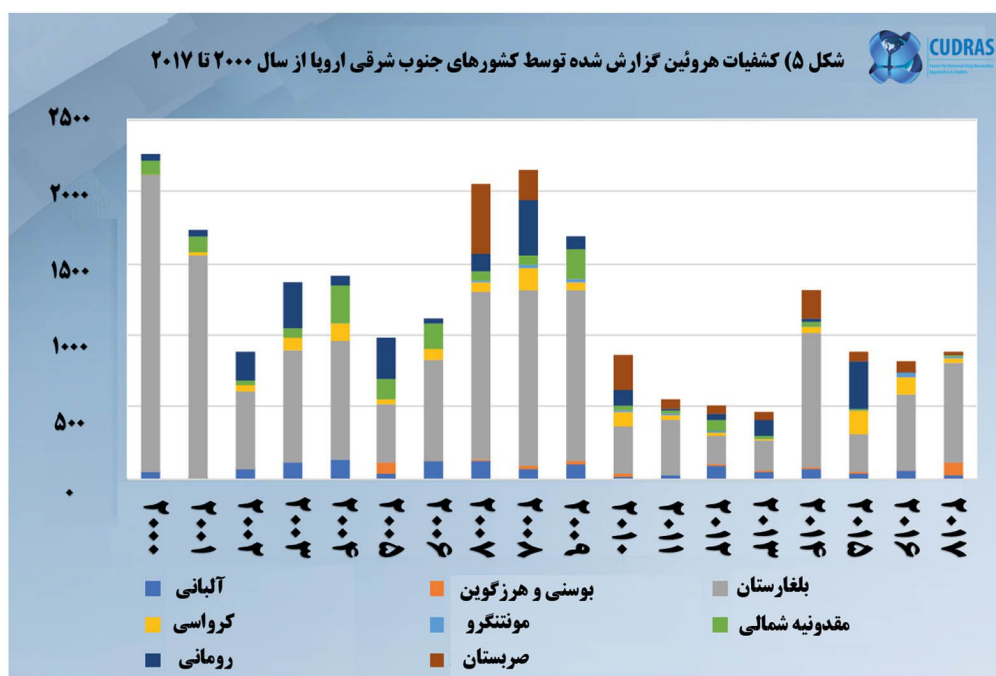
نقشه شماره ۴ محل کشف محموله های هروئین را از سال ۲۰۱۵ تا نیمه ۲۰۱۹ در کشورهای منتخب موجود بر سر راه مسیر بالکان نشان می دهد. کشفیات هروئین در تمام کشورهای اروپای جنوب شرقی دیده می شود، که این امر نشان می دهد قاچاق چیان از چندین مسیرهای زمینی برای ترانزیت هروئین به کشورهای مصرف کننده اصلی در مرکز و غرب اروپا، استفاده می کنند. کشفیات هروئین در سواحل آلبانی، مونتنگرو، کرواسی، یونان و اسلوانی گزارش شده است. این مهم حاکی از آن است که هروئین نه تنها از طریق روش های زمینی به اروپای مرکزی و غربی قاچاق می شود، بلکه روش های دریایی نیز در این زمینه مورد استفاده قرار می گیرد. تنوع موجود در حجم کشفیات نیز دلایل گوناگونی دارد. UNODC در گزارش سال ۲۰۱۵ خود درباره مسیر بالکان دریافت که کشورهای نزدیک تر به محل تولید مواد که از سطوح عمده فروشی بیشتری برخوردارند (چه در ترانزیت و چه تجارت) نسبت به کشورهایی که تکیه بیشتری بر مصر بازار (خرده فروشی) دارند، ضبط بیشتری اتفاق می افتد. علت این وضعیت را نیز باید ناشی از آن دانست که محموله های دریایی قاچاق در سطح بین الملل بسیار بزرگ تر هستند. با اطلاعات موجود این تصویر تأیید می شود. چندانکه در مقایسه با کشفیات هروئین در جمهوری اسلامی ایران (میانگین سالانه ۲۰.۳ تن بین سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ و نیز ترکیه با ۱۰.۵ تن در همین مدت) کشفیات هروئین در ۸ کشور جنوب شرقی اروپا (یعنی آلبانی، بوسنی و هرزگوین، بلغارستان، کرواسی، مونتنگرو، مقدونیه شمالی، رومانی و صربستان) به نسبت کمتر است. این ۸ کشور روی هم رفته میان سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ هر ساله ۸۶۵ کیلوگرم هروئین را کشف کرده اند (به طور میانگین ۱۲۲ کیلوگرم در هر کشور). البته بین سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ میانگین کشف سالانه هروئین در مقدونیه شمالی زیر ۱۰ کیلوگرم و در بلغارستان نزدیک به ۵۰۰ کیلوگرم بوده است. البته تصویر کلی در بازارهای بزرگ غرب و مرکز اروپا (یعنی فرانسه، آلمان، یونان، ایتالیا، هلند، اسپانیا و بریتانیا) تا حدی متفاوت است. این کشورها در مدت مشابه یاد شده روی هم رفته ۳.۸ تن هروئین را هر ساله کشف کرده اند (یعنی هر کشور حدود ۵۲۷ کیلوگرم به طور میانگین). در این میان آلمان با ۲۷۹ کیلوگرم کمترین میزان کشفیات را گزارش کرده و فرانسه با گزارش ۸۵۲ کیلوگرم هروئین در صدر جدول قرار دارد.

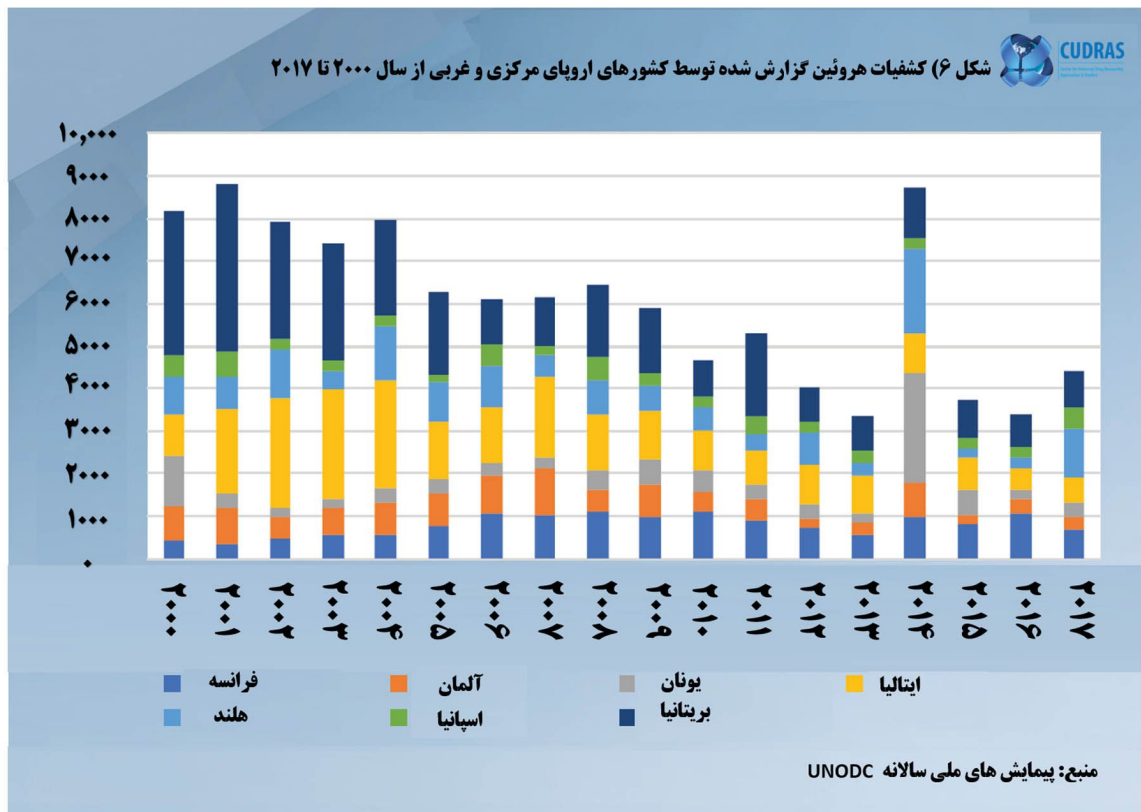

در سال ۲۰۱۷ کشورهای اروپای جنوب شرقی (بجز ترکیه که به تنهایی ۱۷ تن هروئین را کشف کرده بود) روی هم رفته ۱.۳ تن هروئین را کشف و ضبط کردند. بجز سال های ۲۰۰۰ و ۲۰۱۴ هروئین کشف شده توسط کشورهای اروپای جنوب شرقی (بدون ترکیه) بین دست کم ۷۰۰ تا ۲۷۰۰ کیلوگرم بوده است. در سال ۲۰۱۷ اما بیش از ۸۰ درصد (۶۹۷ کیلوگرم) هروئین کشف و ضبط شده در کشورهای یاد شده، متعلق به بلغارستان بوده است. سطح بالاتر کشفیات در بلغارستان از یکسو نشان می دهد که این کشور کنترل سخت گیرانه تری بر مرزهای خود اعمال می کند و از سوی دیگر نیز عرضه مواد به این کشور بالاتر است. در همان سال مجموع کشفیات هروئین گزارش شده در ۷ کشور آلبانی، بوسنی و هرزگوین، کرواسی، مونتنگرو، مقدونیه شمالی، رومانی و صربستان تنها ۱۸۷ کیلوگرم بود.

پس از اینکه میزان کشفیات در سال ۲۰۱۴ به اوج خود رسید، کشف و ضبط اویپوئیدها در کشورهای جنوب شرقی اروپا رو به تنزل گذاشت، البته این رقم در سال های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ نسبتاً ثابت بوده است. در واقع این روند کاهشی در نگاهی کلان تر پس از سال ۲۰۰۴ آغاز شد که با ۸ تن کشفیات هروئین بیشترین میزان هروئین کشف شده در جنوب شرقی اروپاست. در بازارهای غربی و مرکزی اروپا اما در سال ۲۰۱۶، ۳۸۳۲ کیلوگرم هروئین کشف شد و در سال ۲۰۱۷ به ۴۹۰۸ کیلوگرم افزایش یافت. البته علت این افزایش کشف در اروپای غربی و مرکزی همزمان با کاهش کشفیات در اروپای جنوب شرقی مشخص نیست. البته افزایش کشفیات در غرب و مرکز اروپا را می توان نسبتاً به رکورد بالای تولید مواد افغانستان در سال گذشته نسبت داد و شاید بتوان کاهش کشفیات در اروپای جنوب شرقی در چنین شرایطی را بتوان ناشی از ظهور مسیرهای جدیدی بیرون از بالکان و نیز ضعف قوای اجرای قانون در این کشورها برای جلوگیری از عرضه فزاینده دانست.

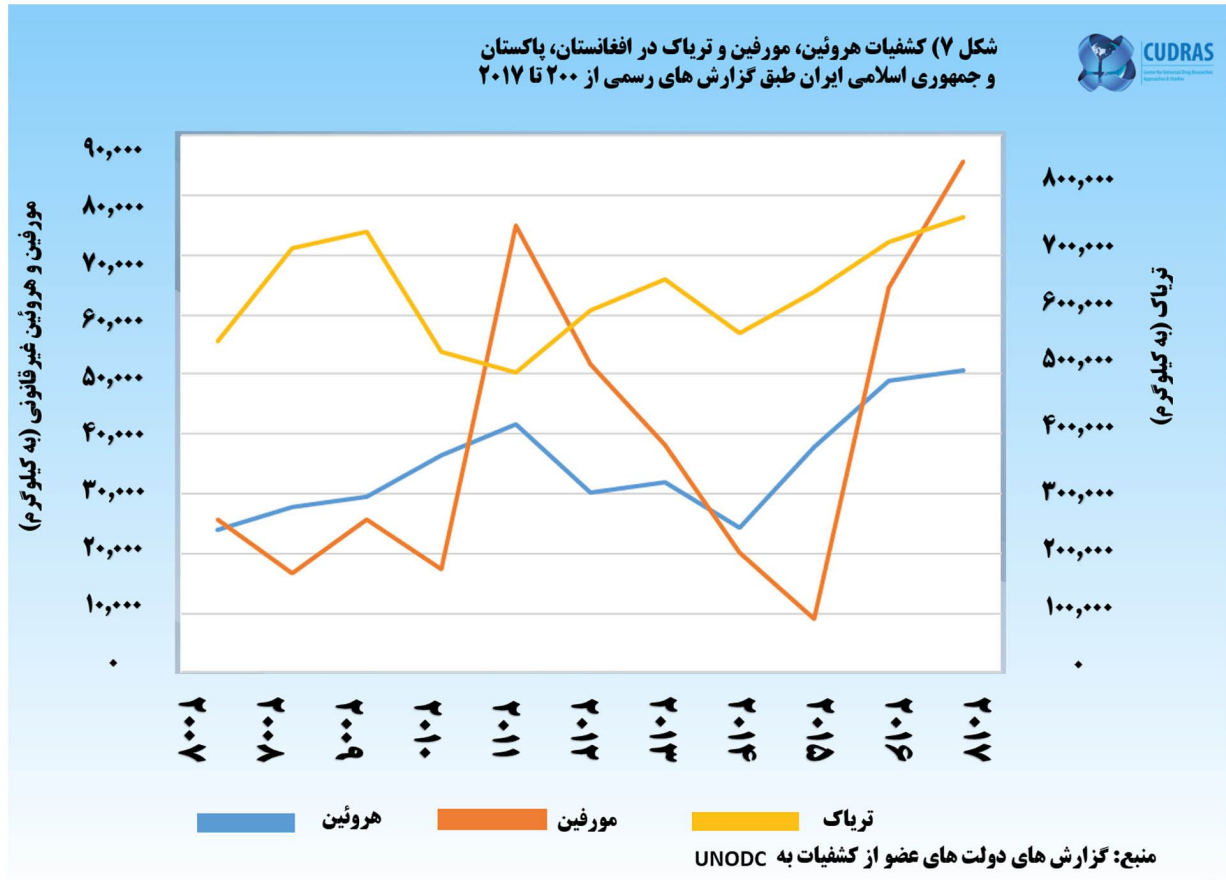

دورنمای رخداد

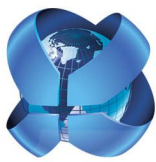
در سال ۲۰۱۷ سطح کشفیات مورفین در افغانستان، پاکستان و جمهوری اسلامی ایران رکورد جدیدی ثبت کرد (۸۶ تن). در واقع ۹۸.۵ درصد کشفیات هرئوئین در سال ۲۰۱۷ در این سه کشور گزارش شده است. در سال ۲۰۱۷ مورفین کشف شده در افغانستان به طور قابل ملاحظه ای افزایش یافت و از ۴۷ تن در سال ۲۰۱۶ به ۶۳ تن بالغ شد، جمهوری اسلامی ایران نیز تا حدود کمتری تحت تأثیر همین روند قرار گرفت (و از ۱۱ تن به ۱۵ تن رسید). همچنین کشور پاکستان نیز از ۶.۶ تن در سال ۲۰۱۶ به ۷.۳ تن در سال ۲۰۱۷ رسید. در سال ۲۰۱۸ نیز جمهوری اسلامی ایران از کشف مجموعاً ۲۱ تن مورفین خبر داد، با وجود اینکه افغانستان در یک مورد با کشف ۱۷.۵ تن مورفین، روندی کاهشی را آغاز کرد. میزان کشفیات مورفین در طول دهه گذشته مرتب در حال تغییر بود و افزایش شدید کشفیات عمدتاً تابعی از وضعیت افغانستان بوده است. مورفین برای تولید هرئوئین به کار می رود و از همین روست که می بینیم کشفیات مورفین در افغانستان خیلی زیاد است. اما دلایل قاچاق مقادیر عظیم مورفین از افغانستان به پاکستان و ایران همچنان نامشخص باقی مانده است. یکی از احتمالات نیاز به مورفین برای تولید هرئوئین در این کشورها یا دیگر کشورهای سر راه جنوب و بالکان است. در هنگام تولید هرئوئین، به اندازه ۳۰ درصد وزن مورفین موجود دو ماده «گروه عاملی» اضافه می شود.

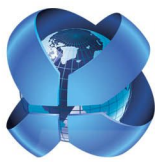
اگر ۲۲ تن مورفین کشف شده بیرون از مرزهای افغانستان در سال ۲۰۱۷ به هروئین تبدیل شده باشد، این میزان برای تولید ۲۹ تن هروئین با میزان خلوص نامشخص کافی است. میزان تولید بالقوه (جهانی) هروئین دارای کیفیت صادراتی تریاک افغانستان در سال ۲۰۱۷ بین ۵۵۰ تا ۹۰۰ تن بوده است.

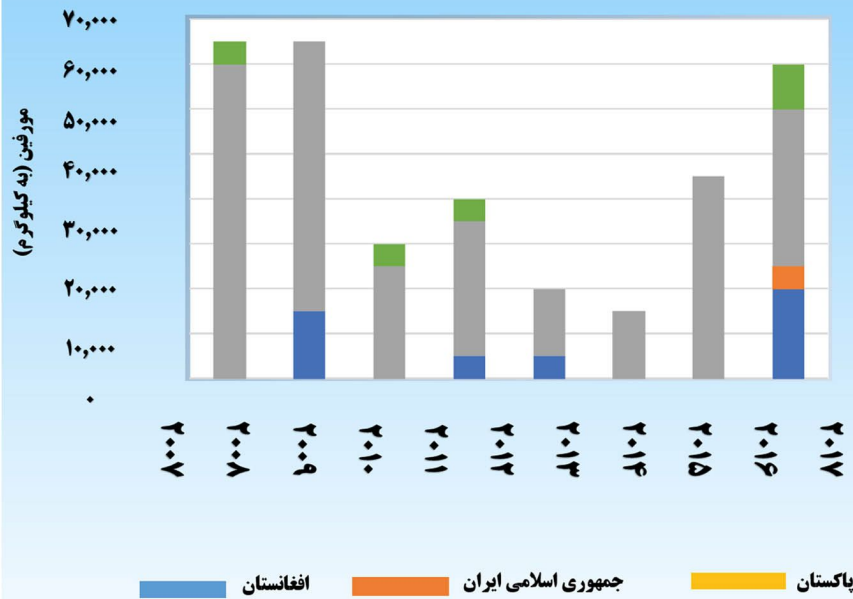
همچنین باید اضافه کرد که گزارش کشفیات مورفین از ترکیه به بلغارستان و دیگر کشورهای اروپایی این مسیر بسیار محدود است. در سال ۲۰۱۷ بلغارستان ۲۲۱ کیلوگرم مورفین را کشف و ضبط کرد که پس از سال ۱۹۸۶ بالاترین رکورد این کشور است (در سال ۱۹۸۶ بلغارستان ۵۲ کیلوگرم مورفین کشف کرده بوده است). در همان سال اتریش نیز ۱۵ کیلوگرم مورفین را گزارش داده است. این میزان بالاترین رقمی است که اتریش تا کنون به UNODC گزارش کرده است. در سال ۲۰۱۶ ایتالیا نیز ۱۰ کیلوگرم مورفین کشف کرد. وجود آزمایشگاه های تولید هروئین - حتی در مقیاس کوچک - در طول مسیر بالکان احتمالا می تواند گویای علت قاچاق مورفین از ترکیه به اروپا باشد.

البته در طول یک سال گذشته برخی از کشورهای اروپایی از نابودی آزمایشگاه های تولید هروئین با ظرفیت محدود خبر داده اند. این گزارش درباره آزمایشگاه های تولید هروئین غیرقانونی از یونان، آلبانی، اسپانیا و چک آغاز شد - که مستمرا از نابود سازی آزمایشگاه های تولید هروئین خبر می دهند (به طور متوسط ۷ آزمایشگاه در سال بین ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۸). هیچ کشور دیگری در طول مسیر بالکان تا کنون از نابود سازی آزمایشگاه های تولید هروئین گزارش نداده است. گزارش بازار مواد اروپا در سال ۲۰۱۳ احتمال تولید هروئین بیرون از مرزهای افغانستان در جمهوری اسلامی ایران و پاکستان و نیز اروپا را نشان داد. از میان دیگر همسایگان افغانستان، هندوستان نیز در سال ۲۰۱۷ کشف ۴۴۹ کیلوگرم مورفین را گزارش کرده است (که افزایش بسیار زیادی را نسبت به سال ۲۰۱۶ با تنها ۲۹ کیلوگرم نشان می دهد). در سال ۲۰۱۷ در هندوستان همچنین کشت خشخاش و نابودی آزمایشگاه های تولید هروئین نیز گزارش شده و این امر نشان می دهد تولید هروئین در مقیاس بسیار پایین نیز ممکن است در این کشور روی دهد. با این حال نمی دانیم که تریاک مورد استفاده در این فرایند از افغانستان وارد شده یا در خود هند تولید شده است. داده های مربوط به کشف نشان می دهد که در سال ۲۰۱۷ بین ۴۸ تا ۵۶ درصد تریاک افغانستان در داخل این کشور به هروئین و مورفین تبدیل می شود و باقی مانده آن نیز به صورت خام صادر می شود. بنابراین شواهد موجود نشان می دهد که همه تریاک افغانستان درون این کشور به هروئین و یا مورفین تبدیل نمی شود. البته این هم مشخص نیست که آیا مقادیر قابل توجهی از هروئین موجود خارج از مرزهای افغانستان از مورفین هایی تولید شده باشد که ربطی به افغانستان ندارد. اطلاعات دقیق بیشتری از کشورهای خارجی نیاز داریم تا بتوانیم به این سوال پاسخ دهیم. درک اینکه هروئین تولید شده در خارج از مرزهای افغانستان (البته از تریاک خود این کشور) تا چه میزان از اهمیت برخوردار است می تواند به ما در مداخلات معطوف به کاهش عرضه هم در زمینه کشف و ضبط اویپوئیدها، هم شناسایی آزمایشگاه های تولید و هم کنترل پیش سازها کمک کند. عوامل زیادی در تعیین بهترین مدل تجاری لجستیک تولید هروئین دخیل هستند. شرایطی که این عوامل را تعیین می کنند نیز از کشوری به کشور دیگر متفاوت هستند و شامل «قدرت نهادهای اجرای قانون»، «نزدیکی به مسیرهای قاچاق»، «اعمال فاسدانه»، «هزینه های مالی معطوف به پیش سازها، تجهیزات و نیروی کار» می شود. همچنین تحولات جدید دیگری نیز در قاچاق اویپوئید ظهور کرده که عبارتند از مسیرهای فرعی جدید در طول مسیر بالکان و قاچاق دریایی هروئین در مسیر جنوبی. خلاصه موجود در اطلاعات اما نتیجه گیری صریح درباره علل تحول در طول مسیر بالکان را دشوار ساخته است.

شکل ۸) کشفیات رسمی مورفین در سه کشور افغانستان، پاکستان و جمهوری اسلامی ایران از ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۸

شکل ۹) آزمایشگاه‌های تولید هروئین نابود شده در اروپا از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸

